

Ekoprogram z charakterem
dla uczniów szkół podstawowych

Scenariusz dla klasy II
na podstawie lektury uzupełniającej
„Reginka szuka domu” Ewy Nowak

TEMAT

Trudne życie owadów zapylających.
Jak możemy im pomóc?

WARTOŚCI

solidarność, mądrość, współpraca

CZAS REALIZACJI

3 - 5 godzin lekcyjnych

MATERIAŁY EDUKACYJNE

- Książka „Reginka szuka domu” Ewy Nowak (Wydawnictwo HarperCollins Polska)
- Poradnik „Z dzieckiem w świat wartości” Ireny Koźmińskiej i Elżbiety Olszewskiej (Prószyński Media Sp. z o.o.)
- Opracowanie nt. wartości autorstwa Fundacji „ABCXXI – Cała Polska czyta dzieciom”
- Materiały opracowane przez WWF:
  - Narzędziownik (zeszyt edukacyjny): „Eksperymenty przyrodnicze. Człowiek i środowisko” <https://www.wwf.pl/narzedziownik>
  - wywiad z ekspertem WWF nt. rolnictwa (dla Edukatora) <https://calapolskaczytadzieciom.pl/bez-kategorii/materiały-edukacyjne-do-programu-ocalimy-swiat-edycja-glowna/>
- Filmy:
  - przedstawiający trudną wiosnę królowej trzmieli (3:30 min.) <https://www.google.com/search?q=film+o+trzmielach&oq=film+o+trzmielach&aqs=chrome..69i57.5802j0j4&sourceid=chrome&ie=UTF-8#fpstate=ive&vld=cid:2d9cbbb0,vid:8gyHsC6mkoY>
  - „Tajemnice trzmieli” (50 min., czyta K. Czubówna) <https://wykop.pl/link/4345081/tajemnice-trzmieli/>
- Dodatkowo: książka Piotra Sochy i Wojciecha Grajkowskiego „Pszczoły”

INNE POMOCE

- komputer z głośnikami, rzutnik i ekran do pokazania filmu
- pomoce plastyczne – kawałki sztucznego futerka, małe guziczki, przezroczysta folia, druciki, kawałki tkaniny, kolorowa krepina
- nożyczki, klej, długie patyczki, plansze, farby, pędzle, flamastry, pinezki

**PROWADZĄC ZAJĘCIA W OPARCIU O TEN SCENARIUSZ,
REALIZUJESZ PODSTAWĘ PROGRAMOWĄ:**

✓ EDUKACJA POLONISTYCZNA

- ✓ uczennica/uczeń słucha z uwagą lektury czytanej przez nauczyciela lub inne osoby
- ✓ uczennica/uczeń wypowiada się w formie uporządkowanej i rozwiniętej na tematy związane z lekturą, zadaniem, własnymi przeżyciami i doświadczeniami

✓ EDUKACJA PRZYRODNICZA

- ✓ uczennica/uczeń poznaje cykl życia owadów zapylających i ich znaczenie w przyrodzie
- ✓ uczennica/uczeń rozumie zagrożenia dla życia owadów m.in. z powodu spadającej ilości pożywienia (nektaru z kwiatów) oraz rosnącej ilości toksyn w ich środowisku/ekosystemie (m.in. z powodu chemii używanej w rolnictwie: pestycydów, nawozów, oprysków)
- ✓ uczennica/uczeń poznaje kilka rodzajów owadów zapylających (pszczoły, osy, trzmiele, motyle, żuki)
- ✓ uczennica/uczeń poznaje/utrwala pojęcia: ekosystem, zatrucie środowiska, zagrożone gatunki
- ✓ uczennica/uczeń rozumie potrzebę ochrony owadów (zapylając kwiaty, zapewniają pokarm nie tylko ludziom, ale wielu zwierzętom)
- ✓ uczennica/uczeń poznaje sposoby ochrony owadów przed wymarciem (budowanie budek na zimę, niekoszenie trawników, sadzenie kwiatów kwitnących na zmianę od wiosny do późnej jesieni)

✓ ETYKA

- ✓ uczennica/uczeń potrafi określić, co jest dobre, a co jest złe w otaczającym go świecie i w świecie poznawanych tekstów oraz podaje uzasadnienie swojego zdania
- ✓ uczennica/uczeń dostrzega, że każdy powinien brać odpowiedzialność za swoje wybory i postępować odpowiedzialnie wobec przyrody
- ✓ uczennica/uczeń rozumie, że musimy być solidarni wobec zwierząt, że należy postępować wobec nich mądrze: kompetentnie, z intencją czynienia dobra
- ✓ uczennica/uczeń rozumie potrzebę angażowania się w działania proekologiczne i współpracy z innymi ludźmi na rzecz ratowania środowiska naturalnego.

✓ KRYTERIA SUKCESU UCZENNICY/UCZNIA

- ✓ uważnie słucha tekstu – umiejętność skupienia uwagi
- ✓ tworzy wypowiedzi ustne w nawiązaniu do treści tekstu: mówi, co jej/mu się podobało, a co nie w usłyszaney/poznanej historii dotyczącej owadów; co jest dla niej/niego nową wiedzą
- ✓ rozumie, że wspólną cechą wartości moralnych jest dążenie do dobra
- ✓ potrafi opisać sytuację, kiedy ktoś postępuje odpowiedzialnie wobec owadów i innych zwierząt
- ✓ opisuje sytuację, w której dana osoba jest odpowiedzialna za swoje wybory, zachowanie
- ✓ określa co najmniej dwa działania ludzi, które mogą pomóc zagrożonym zapylaczom.

PRZEBIEG ZAJĘĆ - LEKCJA 1-2.

Czytamy i opowiadamy historię Reginki.

Poznajemy trzmiele – ich wygląd i zwyczaje.

1. Przeczytajmy dzieciom np. na lekcji języka polskiego książeczkę „Reginka szuka domu”.
Warto przeczytać ją dwa razy, by dzieci zapamiętały wiele ważnych szczegółów. Książeczka jest krótka i ciekawa, dzieci na pewno się nie znudzą!
2. Sprawdźmy, co dzieci zapamiętały z lektury, możemy dopomóc im pytaniami:
  - Kim była Reginka? Jak wyglądała?
  - Gdzie mieszkała od jesieni do wiosny?
  - Skąd chciała się napić nektaru? Co ją wyptosiło?
  - Dlaczego spadła do kałuży? Kto ją uratował? W jaki sposób?
  - Gdzie Reginka założyła gniazdo? Po co je budowała i jak wyglądało w środku?
  - Jak Reginka dbała o swoje jajeczka? Co się z nich wykluło?
3. Zapytajmy, czy dzieci wiedzą, jak wygląda rodzina trzmieli i jakie role pełnią poszczególne owady: jest jedna matka-królowa, są robotnice, przyszłe królowe i trutnie.

RODZINA JEDNEJ KRÓLOWEJ (KOLONIA) MOŻE LICZYĆ OD 50 DO KILKuset OWADÓW, JEST ZNACZNIE MNIEJSZA OD RODZINY PSZCZÓŁ. TRZMIELE NIE PRODUKUJĄ MIODU, ALE ZAPYLAJĄ ZNACZNIE WIĘCEJ ROŚLIN NIŻ PSZCZOŁY.

4. Pokażmy dzieciom fragment albo całość (warto!) znakomite filmy (linki na początku scenariusza).
5. Wróćmy do lektury:
  - Kim była Flosia w rodzinie trzmieli? Co robiła? Dlaczego omijała niektóre kwiaty i skąd wiedziała, że nie warto do nich zaglądać?
  - Co wykluło się z ostatnich, niezapłodnionych jajeczek Reginki?
  - Dlaczego robotnice wyrzuciły trutnie z gniazda? Kogo potocznie nazywamy trutniem?
  - Kim była Filia w rodzinie trzmieli i co robiła?
  - Gdzie zamieszkała? Kto przygotował jej domek na zimę?

PRZEBIEG ZAJĘĆ - LEKCJA 1-2. cd.
Czytamy i opowiadamy historię Reginki.
Poznajemy trzmiele – ich wygląd i zwyczaje.

ZADANIE

1. Włączmy w klasie dźwięk wydawany przez trzmiele (wiele informacji o trzmielach i ich dźwięki można znaleźć w internecie – tam też znajdziemy nagranie ich buczenia).
2. Powieśmy na tablicy duże zdjęcie/a trzmiecia pokazanego z różnych stron.
3. Wyłożmy na stół pomoce plastyczne: kawałki sztucznego futerka, małe guziczki, przezroczystą folię, druciki, kawałki tkaniny, kolorową krepinę, nożyczki, klej, itp. do wykonania trzmieli i kwiatów, a także patyczki (ok. 30-50 cm), do których przymocujemy gotowe modele.

UWAGA!

Zadbajmy, by dzieci nie uderzały się patyczkami, nie kłuły się nimi, by nie doszło do urazów! Można poprosić, by przyniosły na te zajęcia gogle.

4. Dzielimy klasę na 3-4-osobowe grupy, każda grupa przygotowuje model trzmiecia i kwiaty. Jedno dziecko robi skrzydełka, inne oczy, kolejne tułów, itp. Chodzi o pracę w grupie, współpracę dzieci nad jednym projektem. Podczas pracy Prowadząca/y pomaga, sprawdza, omawia budowę owadów, opowiada o zwyczajach trzmieli, włącza z komputera dźwięki trzmielego buczenia.
5. Korzystamy z wiadomości z internetu, nagrań, wywiadów na temat trzmieli oraz z ciekawostek na końcu książki.
6. Można na zajęcia zaprosić ze świetlicy kilkoro dzieci ze starszych klas, by pomogły młodszym koleżankom i kolegom, ale nie wyręczały ich.
7. Po zakończeniu części „konstrukcyjnej” dzieci porządkują klasę i usuwają śmieci (zgodnie z zasadami ich segregacji) lub chowają do przygotowanych papierowych toreb resztki materiałów, które można będzie wykorzystać w przyszłych projektach.
8. Następnie, naśladując buczenie trzmieli, bawią się modelami owadów: trzmiele „latają” po klasie, „przysiadają” na kwiatkach z krepiny, zakładają domki, dbają o swoje dzieci itd.

PRZEBIEG ZAJĘĆ - LEKCJA 3.
Ekologów dobre rady - wszyscy
dbajmy o owady!

1. Kto to jest „ekolog”? Kto - zdaniem dzieci - był ekologiem w tym opowiadaniu?
2. Co robił Staś-ekolog? (ratował owady, budował im domki na zimę)
3. Skąd wzięło się określenie ZAPYLACZE? Jakie owady zaliczamy do zapylaczy?

Nauczyciel/ka wyjaśnia dzieciom, dlaczego owady są takie ważne, jakie „usługi” świadczą ludziom oraz przyrodzie (z owoców korzystają też liczne zwierzęta), dlaczego nie wolno ich zabijać, ale trzeba pomagać im przeżyć.

4. Dlaczego trzeba chronić owady? Jak można to robić?
5. Kto w opowiadaniu zachował się nieekologicznie? Dlaczego?
6. Jak możemy zachowywać się ekologicznie wobec owadów?

Przede wszystkim nie zabijać owadów (czasami po prostu trzeba przeczekać czas, gdy są najbardziej aktywne, i nie korzystać z miejsca, które zasiedliły), przygotowywać poidła latem, jesienią zaś odpowiednie „domki”, np. takie, jakie przygotował Staś, nie niszczyć i nie zrywać kwiatów, siać na terenie wokół szkoły „kwietne łąki” zamiast trawników, nie kosić często i nisko trawy.

WARTO WYTŁUMACZYĆ DZIECIOM, DLACZEGO NIEKTÓRE OWADY MAJĄ ŻĄDŁA I JAK SIĘ CHRONIĆ PRZED UŻĄDLENIEM, NIE ZABIJAJĄC OWADA. A TAKŻE CO ZROBIĆ, GDY UŻĄDLI NAS OSA, PSZCZOŁA, SZERSZEŃ CZY (RZADZIEJ) TRZMIEL.

Śmiertelną dawkę jadu może stanowić dopiero użądlenie przez ponad 2 tysiące pszczoł jednocześnie (gdy np. człowieka zaatakują rój, bo próbuje zgarnąć go do worka, by nie uciekł z pasieki). Natomiast pojedyncze użądlenie może być niebezpieczne dla osób, które mają alergię na jad owada. Gdy po użądleniu taka osoba zacznie puchnąć, trzeba natychmiast wezwać/udać się do lekarza, by dał zastrzyk zapobiegający wstrząsowi anafilaktycznemu. Inna groźna sytuacja pojawia się, gdy ktoś niechcący połknie owada. W ciepłe dni, zwłaszcza na świeżym powietrzu, przed napiciem się ze stojącej szklanki, dzbanka z sokiem czy innym słodkim napojem zawsze popatrzmy, czy nie wpadł do niego owad - użądlenie w ustach/gardle może być niebezpieczne!

7. Można obejrzeć z dziećmi krótki film o hodowli pszczoł, ich życiu w ulu, dbaniu przez pszczelarza o ich potrzeby. Odwiedzenie pasieki mogłoby być ryzykowne, gdyż niektóre dzieci mogą być uczulone na jad pszczoł. Proponowany link do filmu o pszczołach (11,50 min):
https://www.youtube.com/watch?v=p_UgKxHpodM
8. Porozmawiajmy z dziećmi o tym, że rozrastanie się miast i betonowanie w miastach dużych powierzchni, zabiera tereny na kwiaty i rośliny kwitnące. Dlatego nawet w miastach - na balkonach, w ogrodach, wzdłuż ulic warto sadzić rośliny kwitnące od wiosny do jesieni, by pszczoły i inne zapylacze znajdowały pożywienie.

PRZEBIEG ZAJĘĆ - LEKCJA 3. cd.
Ekologów dobre rady – wszyscy
dbajmy o owady!

ZADANIE

- Dzieci, które potrafią pisać, przygotowują plakat: „Chronimy owady!” i wypisują w punktach, jak można chronić owady.
- Dzieci, które nie potrafią pisać, uzupełniają plakat rysunkami lub samodzielnie tworzą rysunek na ten temat.

PRZEBIEG ZAJĘĆ - LEKCJA 4.
Solidarność i mądrość – na ratunek
przyrodzie.

- Na podstawie książki Ireny Koźmińskiej i Elżbiety Olszewskiej „Z dzieckiem w świat wartości” wprowadzamy nową wartość moralną: **MĄDROŚĆ** i omawiamy ją w nawiązaniu do treści książki o Regince. Wróćmy też do **SOLIDARNOŚCI**, wprowadzonej przy okazji opowiadania „Miś Niepolarny”.
- Przypomnijmy dzieciom, że wartości moralne to zasady postępowania nastawione na wspólne, powszechne **DOBRO**. Do takich należą **MĄDROŚĆ** i **SOLIDARNOŚĆ**.

SOLIDARNOŚĆ

1. Czy pamiętamy, czym jest solidarność? Prosimy dzieci o przykłady.
2. Jak możemy w akcie solidarności pomóc ludziom dotkniętym przez powódź, pożar, trzęsienie ziemi?
3. W jaki sposób możemy być solidarni ze zwierzętami i pomóc im przetrwać?
4. Czy ratując owady, solidaryzujemy się tylko z owadami, czy także z ludźmi i zwierzętami, które żywią się roślinami zapylanymi przez owady? A może także z kolejnymi pokoleniami, które bez pracy owadów nie będą miały co jeść?

- Co to jest **MĄDROŚĆ**? Proponujemy poniższą definicję:

**MĄDROŚĆ JEST TO CELOWE
PRZYCZYNIANIE SIĘ DO DOBRA
POPRAZ WŁAŚCIWE WYBORY.**

PRZEBIEG ZAJĘĆ - LEKCJA 4. cd. Solidarność i mądrość - na ratunek przyrodzie.

W mądrym zachowaniu człowieka celem zawsze jest wspólne/powszechne **DOBRO**, uważność, by nie krzywdzić innych. W dążeniu do **DOBRA** pomaga wiedza, inteligencja, doświadczenie, refleksja/namysł. Kluczowa jest jednak postawa - intencja/chęć czynienia **DOBRA**.

? CZY WIEDZA OZNACZA MĄDROŚĆ?

- Wiedza pomaga w mądrych wyborach, bo wiedząc więcej, możemy wziąć pod uwagę więcej czynników, przewidzieć i rozważyć różne skutki naszych wyborów, ale wiedza nie gwarantuje **DOBRYCH** intencji. Człowiek, który ma wiedzę, może celowo postępować źle. Poprośmy o przykłady lub podajmy własne.
- Z drugiej strony - sama dobra intencja nie wystarczy, ponieważ gdy nie mamy wiedzy, doświadczenia i postępujemy bez namysłu, pomimo dobrych chęci możemy popełnić błędy, przyczynić się do zła lub pogorszenia sytuacji. Jest nawet przysłowie: „Dobrymi chęciami piekło jest wybrukowane”.

1. Jakie sposoby pomocy zwierzętom nie są dla nich dobre?

(np. dokarmianie dzikich zwierząt, np. niedźwiedzi, karmienie ptaków chlebem, bułką, zabieranie piskląt z gniazda, gdy wydaje nam się, że rodzice je opuścili, a oni polecili po pokarm dla swoich dzieci).

2. W jaki sposób możemy mądrze pomóc zwierzętom i chronić je? (Zawsze warto zacząć od dowiedzenia się, czego dane zwierzę potrzebuje i skontaktowania ze specjalistami).

3. Dlaczego w działaniach proekologicznych ważna jest solidarność i mądrość?

4. A teraz prosimy dzieci, by korzystając z wiedzy o poznanych wartościach moralnych - szacunku, odpowiedzialności, solidarności i mądrości - odpowiedzieli na pytania:

- Jakimi wartościami kierował się Staś?
- Jakich wartości nie przestrzegali chłopcy, którzy chcieli zabić Reginkę?
- Jakie wartości łamali ludzie, którzy niszczyli wierzbę, zrywając gałęzie z baziami?

ZADANIE

Na tablicy lub flipcharcie wpiszmy podane przez dzieci przykłady, jak można ochronić owady i jakie wtedy stosujemy wartości.

PRZEBIEG ZAJĘĆ - LEKCJA 4. cd.
Solidarność i mądrość – na ratunek
przyrodzie.

CIEKAWOSTKI DLA CIEKAWYCH
- WIELE FAKTÓW I ZABAWY!

CEL

ROZWIJANIE MYŚLENIA PRZYCZYNOWO-SKUTKOWEGO
ORAZ ZAINTERESOWAŃ BIOLOGIĄ, JĘZYKIEM, KULTURĄ.

1. Zwróćmy uwagę dzieci na znaczące imiona bohaterek: Regina – z łaciny: królowa, Filia – z łaciny: córka. Dlaczego autorka tak je nazwała?
2. Omówmy „krąg życia lub łańcuch życia” w przyrodzie: Filia, gdy dorośnie, przejmie rolę Reginy, a córki Filii przejmą jej rolę; zwrócenie uwagi na fakt przemijania i śmierci w przyrodzie. Wszystkie żywe organizmy po śmierci zostają rozłożone przez bakterie i stają się bezpośrednio lub pośrednio pokarmem następnych żywych istot, które dzięki temu rozwijają się i wydają na świat swoje potomstwo.
3. Wspólnie obejrzymy i przeczytajmy pasjonujące informacje o pszczołach z książki Piotra Sochy i Wojciecha Grajkowskiego „Pszczoły”, i z Narzędziownika WWF – „Eksperymenty przyrodnicze” (na [www WWF](http://www.wwf.pl) s. 25). Zachęćmy dzieci do przeprowadzenia eksperymentu opisanego na s. 25 pt. „Taniec pszczół”.
4. Wysłuchajmy razem „Lotu trzmiela” – krótkiej części trzeciego aktu opery rosyjskiego kompozytora Mikołaja Rimskiego-Korsakowa „Bajka o carze Sałtanie”. Ten fragment warto omówić na lekcji muzyki.